

Ko e fakahinohino ma'ae PCBU 'o e kau ngāue 'i he ngaahi ngāue'anga maka-ngaohi (engineered stone)

Ko e mahaki silikosi vave (accelerated silicosis)

'Oku ngāue fakataha 'a e va'a ngāue Worksafe, potungāue ACC pea mo e Ministry of Health ke nau 'ilo ha kau ngāue 'oku lolotonga faingata'a'ia 'enau mo'ui 'o nau puke 'i he silikosi vave koe'uhi 'oku nau 'i he ngāue'anga 'oku faka'aonga'i ai 'a e maka-ngaohi. Ko 'eni ha fakatu'utāmaki fo'ou ki he mo'ui, pea 'oku kamata ke 'asi mai.

Ko e silikosi ko e mahaki 'oku ne fakatupu 'a e lavelavea 'o patepate ai 'a e ma'ama'a. Ko e silikosi vave ko e fa'ahinga pē ia 'o e silikosi 'oku ala hoko kapau 'e fu'u lahi fau 'a hono mānava'aki 'e he tokotaha ngāue 'a e efu silika (crystalline silica dust pe ko e RCS). 'Oku fa'a hoko eni he 'osi ha ta'u 'e 3 ki he 10 ka kuo hā mei tu'apule'anga 'a 'ene 'asi 'a e mahaki ni kimu'a pea 'osi ha ta'u 'e 1.

Ko e silikosi vave ko e mahaki matu'aki fakatu'utāmaki.

Ko e efuefu silika pe RCS (respirable crystalline silica)

Ko e efuefu siliká 'oku fakanatula 'a hono ma'u ia 'i he sima, piliki, maka, 'one'one pea mo e 'umea. 'Oku toe ma'u foki 'i he maka-ngaohi 'oku faka'aonga'i ke ngaohi'aki 'a e hilifaki'anga me'a (benchtops) 'i he loki ngaohikai, loki kaukau pea mo e fai'anga fō.

'Oku lava ke mānava'aki 'a e RCS (respirable crystalline silica) 'a e efu ko ia 'i hono tutu'u, momosi, vili, sanipepa'i, fakangingila pe ko hono fahi pe haveki. Ko e efu matu'aki iiki 'aupito; 'o 'ikai lava he taimi ni'ihī ke 'asi pe lava 'o fai ha sio ki ai. Ka kāpui ha taha 'e he efu RCS mei ha fa'ahnga feitu'u pe, 'e hoko ia ko ha fakatu'utāmaki ki he mo'ui.

Ko e 'a'ahi 'a e WorkSafe ki he ngāue'anga 'oku nau faka'aonga'i 'a e maka-ngaohi'

'Oku fakahoko 'e he kau 'inisipēkita 'a e WorkSafe 'a 'enau 'a'ahi hono 2 ki he ngaahi ngāue'anga 'oku 'osi 'ilo'i 'oku nau faka'aonga'i 'a e maka-ngaohi. Na'e fai ha 'a'ahi kia kinautolu 'i he ta'u kuohili ke fakapapau'i 'oku nau mapule'i lelei mo malu'i 'a e kau ngāue mei ha fakatu'utāmaki koe'uhi ko e maka-ngaohi.

Pea hili 'a e 'a'ahi 'o e ta'u kuohili, 'e a'u atu 'a e kau 'inisipēkita ke vakai'i 'a e ouau 'oku fakahoko ke malu'i 'aki 'a e kau ngaué, na'a hoko ha fakatu'utāmaki pea ke fakahinohino e ngaahi me'a ke fai kapau 'oku uesia 'a e kau ngāue koe'uhi ko 'enau ngāue mo e maka-ngaohi. 'E toe lava atu foki 'a e kau 'inisipēkita ki he ngaahi ngāue'anga fo'ou 'oku nau faka'aonga'i ai 'a e maka-ngaohi.

‘Oku totonu nai ke fai ha sivi mo‘ui lelei ‘a ho‘o kau ngāue?

Kapau na‘a ke ‘osi ngāue‘aki ha maka-ngaohi ‘o laka he māhina ‘e 6 ‘i he ta‘u ‘e 10 kuohili, ‘oku totonu ke ke sio ki ho‘o toketā fakafāfāmi (GP).

Kapau na‘e tauhi ha lekooti ‘o hono tauhi e mo‘ui lelei ‘a ho‘o kau ngāue kimu‘a atu, ‘oku mahu‘inga ke ‘ave eni ki ho‘o kau ngāue ke nau ‘alu mo ia ki he ‘enau toketā.

‘E sivi ‘e he toketā ‘a e tokotaha ngāue pea te ne ‘oange ki ai ha fakamatala mo ha‘a ne fale‘i.

Kapau ‘e pehē ‘e he toketā ‘e ala ma‘u koe ‘e he mahaki silikosi vave, te nau ‘oatu ha fakahinohino mo ha fale‘i ki he me‘a ke hoko atu ki ai.

‘Oku ke fa‘iteliha pē, pe te ke ‘alu ki ho‘o toketā ke vakai‘i koe, ka ‘oku tapou mo na‘ina‘i mālohi atu ‘a e va‘a ngāue WorkSafe mo e ongo potungāue Ministry of Health mo e ACC ki he kau ngāue he ngaahi ngāue‘anga maka-ngaohi ke nau fai ia ke fakapapau‘i ‘oku tuha ‘a e ngaahi fale‘i mo‘ui lelei ma‘au.

Ko hai te ne totongi ‘a e sio ki he toketā?

‘E fiema‘u ke totongi ia ‘e he tokotaha ngāue, ka ‘e ala totongi fakakonga pe eni kapau ‘e fai ‘e he toketaā ha tohi kole tokoni (claim) ma‘ae tokotaha ngāue ki he ACC.

‘Oku taukave‘i ‘e he WorkSafe ki he ngaahi ngāue‘anga ke nau totongi ‘a e sio ki he toketā pea ke nau fakangofua ha‘o ‘alu (‘o kau ai e ngaahi ‘apoinimeni hoko) lolotonga ‘a e taimi ngāue koe‘uhi ke fakafaingofua ‘a hono fai ho sivi.

Ko e hā ‘a e me‘a ‘e totongi ‘e he ACC?

‘E totongi ‘e he ACC ‘a hono sivi koe pea mo hono vakai‘i ‘a e ngaahi me‘a ke fai fekau‘aki mo ho‘o tohi kole tokoni.

Ko e tokoni fale‘i mo e poupu fakanonga

‘E ala hoko eni ko ha taimi fakatupu loto hoha‘a. Kapau te ke fiema‘u tokoni pe ‘e fiema‘u tokoni ‘a ho‘o kau ngāue, ‘e fakahā atu ‘e he toketā ‘a e ngaahi mau‘anga tokoni ofi taha.

Vakai na‘a ‘oku ‘i ai ha polokalama Employee Assistance ‘i he ngāue‘anga ke mou faka‘aonga‘i.

‘Oku ‘i ai ‘a e tokoni fakalotolahi mo fakanonga ‘e lava ke fakahoko atu ‘i he telefoni ‘o hangē ko e 1737 National Telehealth Service (telefoni pe tātohi 1737) pe ko e Lifeline Aotearoa (tātohi 4357, telefoni 0800 543 354) pea ‘oku nau ava houa ‘e 24 ‘i he ‘aho kotoa pea ta‘etotongi.

Telefoni ki he Healthline 0800 611 611 ke ma‘u ha ngaahi fakahinohino ki he ma‘u‘anga tokoni fale‘i mo fakanonga ‘i he feitu‘u ‘oku ke nofo ai.

Ko e tākaki atu ki he ngaahi fakamatala kuo ‘osi ‘oatu

Ko e ngaahi pisinisi (PCBU) kotoa pē kuo pau ke nau siofi mo fakamā‘opo‘opo lelei ha ngaahi fakatupunga fakatu‘utāmaki ki he mo‘ui lelei ‘a e kau ngāue kapau ‘oku totonu ke fai ia. Kuo pau ke hanga ‘e he ngāue‘anga ‘o fakangāue‘i ha tokotaha taukei pea kuo ‘osi ako‘i ke ne fai ha fale‘i mo fakahoko e ngaahi fatongia ke ‘ilo‘i ‘a e tupunga ‘o ha fakatu‘utāmaki ‘e ala hoko ‘i ha ngāue‘anga. ‘E lava ke ma‘u ‘a e kakai ‘oku nau fai e ngaahi ngāue ni ‘i he lesisita ‘a e Health and Safety Association of New Zealand:

<https://register.hasanz.org.nz>

‘Oku totonu ke alea ‘a e kau ngāue pea mo e kinautolu ‘oku nau fakalele pisinisi (PCBU) fekau‘aki mo ha ngaahi tu‘utu‘uni ki hono malu‘i ‘o ‘enau mo‘ui lelei ‘o kau ai ‘a hono vakai‘i mo fai ha sivi mo‘ui lelei.

Ko e tataki ‘a e WorkSafe

‘Oku ma‘u atu ia ‘i he lea ‘Ingilisi pea mo e lea kehekehe ‘e 7:

Ko e Efu Silika ‘i he Ngāue‘anga

Ko e me‘a mahu‘inga ‘e 8 ‘oku totonu ke ‘ilo ‘e he kau ngāue; Ko hono mapule‘i lelei ‘o e efu silika ‘i he ngāue‘anga

Ko e sivi ‘o e mo‘ui lelei mo e lahi ‘o e efua